

IN GESPREK MIET HAMMAS

**IKV PAX
CHRISTI**

OVER HET FALEN VAN DE ISOLATIEPOLITIEK

WWW.IKVPAXCHRISTI.NL

{ **VOLHARDEND IN VREDE**
PERSISTENT IN PEACE

Bezoekadres:

Godebaldkwartier 74
3511 DZ UTRECHT

Telefoon:
Fax:

Postadres:

Postbus 19318
3501 DH UTRECHT

030 233 33 46
030 236 81 99

Dit rapport is samengesteld door IKV Pax Christi, de gezamenlijke werkorganisatie van Pax Christi Nederland en het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV). Het rapport is besproken en goedgekeurd door de ledenraad van Pax Christi Nederland en het bestuur van IKV.

Utrecht, 6 januari 2009

Auteurs:

Jan Gruiters, directeur
Jannie Kuik, programmaleider Israël/Palestina
Jan Jaap van Oosterzee, teamleider Midden-Oosten en Azië

Voor vragen en reacties:
vanoosterzee@ikvpaxchristi.nl e/o kuik@ikvpaxchristi.nl

Foto op voorpagina: Palestijnse aanhangers van Hamas juichen naar militanten van Hamas die voorbij komen tijdens een manifestatie in Nuseirat in het zuiden van de Gaza-strook. Foto: Ismael Mohamad/Hollandse Hoogte.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding.....	4
Positie van IKV en Pax Christi in het Israëliisch-Palestijns conflict	6
1. Hamas	7
Oprichting	7
Oorsprong	7
Ideologie	7
Werkwijze: Da'awa en Jihad.....	8
2. Korte chronologie sinds de Palestijnse verkiezingen	9
3. De drie voorwaarden van het Kwartet	12
Afzweren van geweld.....	13
Erkenning van Israël.....	13
Acceptatie van eerdere overeenkomsten en verplichtingen.....	14
Effect van de boycot	14
Boycot Hamas: desastreus en contra-productief.....	15
4. De rol van de VS	17
5. Toekomstscenario's	18
Het West Bank First- scenario	18
Meer geweld in Gaza - scenario	19
Einde vredesproces	20
6. Palestijnse machtsdeling en doorstart van het vredesproces als alternatief	22
7. Conclusies en aanbevelingen	24
Conclusies	24
Aanbevelingen	25

Samenvatting

Dit rapport is opgesteld voor de beëindiging van het staakt het vuren, de hervatting van raketbeschietingen door Palestijnse extremisten en operatie *Cast Lead*, de Israëlische militaire operatie in Gaza. Deze nieuwe dramatische wending in het Israëlijsch-Palestijnsconflict komt echter niet volledig onverwacht en doet geen afbreuk aan de conclusie van dit rapport. Integendeel. Ook meer geweld in Gaza biedt geen uitzicht op vrede. Noch de Palestijnse nationale aspiraties noch de veiligheidsbelangen van Israël zijn op de lange termijn te realiseren met uitsluiting van Hamas.

Hamas valt als politieke factor in het Palestijns-Israëlijsch conflict niet weg te denken. Dat was al het geval in de jaren voorafgaand aan de Palestijnse verkiezingen van 2006. Sinds die verkiezingen is echter evident dat Hamas de steun van een substantieel deel van de bevolking geniet en doet de beweging aanspraak op de macht, of in elk geval een deel van de macht, in de Palestijnse gebieden. In zekere zin is de aanspraak op de macht sinds de coup in Gaza van 2007 minder sterk. Hamas blijft echter de feitelijke machthebber in een substantieel deel van de Palestijnse gebieden, de Gazastrook, en blijft bij een groot deel van de Palestijnse bevolking populair.

Iedere poging die gedaan is, door de Israëlische regering, de Palestijnse Autoriteit (PA) en de internationale gemeenschap, om Hamas buiten een politiek proces te houden, is vruchteloos gebleken. Isolatie van Hamas, afsluiting van de Gazastrook en onderhandeling met de Palestijnse president Abbas zonder Hamas, hebben er niet toe geleid dat de Palestijnse bevolking zich afgekeerd heeft van Hamas of dat Hamas de macht in de Gazastrook verloren heeft. Steeds als Hamas buiten spel lijkt te worden gezet, blijkt zij in staat te zijn het politieke proces effectief te verstoren. Evenmin blijkt het mogelijk te zijn het geweld in en rond de Gazastrook af te doen nemen zonder een actieve betrokkenheid van Hamas.

Uit een analyse van de uitspraken en het handelen van de politieke en ideologische leiding van Hamas blijkt dat de beweging steeds op twee manieren naar buiten treedt. Enerzijds is er een ideologisch discours waarin vrede met Israël principieel wordt afgewezen, geweld veelal verheerlijkt wordt, en geen compromis mogelijk blijkt te zijn. Wie slechts

oog heeft voor de ideologische lijn van Hamas zal altijd argumenten blijven vinden om een vorm van politiek gesprek met Hamas als onmogelijk ter zijde te schuiven. Anderzijds toont Hamas zich een politieke beweging die rationeel handelt om haar eigen politieke positie te behouden en te versterken, en blijkt zij daarin niet ongevoelig voor de wensen en noden van de Palestijnse bevolking. Deze laatste houding is niet per definitie gematigd, en kan zelfs tot het gebruik van geweld leiden als dat een politiek voordeel biedt. Echter, de politiek-rationele houding leidt ook tot een pragmatisch handelen waarbij machtsdeling binnen de Palestijnse samenleving en een vorm van politiek proces met Israël niet uitgesloten zijn.

De voorwaarden die aan de Hamas-regering gesteld zijn door het Kwartet hebben in de praktijk er alleen maar toe geleid dat de ideologische lijn van Hamas versterkt is ten koste van de politiek-rationele lijn. Erkenning van Israël en afzweren van het geweld, hetgeen als uitkomsten van een politiek proces van onderhandelingen zeker logisch en noodzakelijk is, blijken als *voorwaarde* vooral een obstakel voor onderhandelingen te zijn. Bovendien is er te weinig oog geweest voor impliciete erkenning van het bestaan van Israël door Hamas in de acceptatie van het Mekka-akkoord. De politiek van isolatie van en aanvallen op Gaza na de coup van 2007 heeft de ideologische lijn van Hamas alleen maar verder versterkt. Uiteindelijk is niet de positie van Hamas, maar juist van de regering van president Abbas hierdoor verzwakt.

De voortdurende beschietingen vanuit de Gazastrook op Israël toonde de destructieve macht van Hamas. Al tijdens het begin van de participatie van Hamas in het politieke proces had het echter het signaal afgegeven dat een wapenstilstand voor Hamas een optie zou zijn. Daarnaast garandeerde de machtsovername van Hamas in Gaza en de effectieve controle die het daarna heeft ontwikkeld over de andere militaire facties dat een eventuele wapenstilstand houdbaar zou zijn.

In de zomer van 2008 leek de politiekrationele vleugel binnen Hamas de overhand te hebben toen in onderhandelingen een nieuw staakt-het-vuren overeen kwam na bemiddeling door Egypte. De steun voor deze pragmatische benadering is

binnen Hamas echter geërodeerd onder invloed van de Israëlische blokkade van Gaza en de Israëlische weigering ook maar één van de duizenden Hamas-gevangenen vrij te laten. Intussen kreeg Fatah de vrije hand bij de arrestatie van tientallen Hamas-aanhangers en het ontslag van zo'n 400 aan Hamas gelieerde onderwijzers op de West Bank. In november 2008 doodde Israël 6 gewapende Hamas-leden die volgens Israël betrokken zouden zijn bij het graven van tunnels om raketten af te vuren op Israël. Bij het aflopen van de wapenstilstandsovereenkomst moet de leiding van Hamas geconstateerd hebben dat het staakt-het-vuren noch Hamas noch de bevolking van Gaza iets had opgeleverd en dat een voortzetting niet in haar belang was. De ideologische vleugel binnen Hamas had opnieuw de overhand gekregen.

De uitwerking van drie mogelijke toekomstscenario's (West Bank First, meer geweld in Gaza of einde van het vredesproces) maken duidelijk dat afname van het geweld tussen Israël en Palestijnen en binnen de Palestijnse maatschappij en voortgang in het vredesproces zeer onwaarschijnlijk is zonder een politieke betrokkenheid van Hamas. Een doorstart van het vredesproces is alleen haalbaar als er sprake is van een vorm van verzoening en machtsdeling tussen Hamas en Fatah.

Het beleid van de internationale gemeenschap zou er op gericht moeten zijn om Hamas aan te spreken op haar politiek-pragmatische en niet haar ideologische lijn. Daarnaast is het van belang dat pogingen tot een verzoening en machtsdeling binnen de Palestijnse politiek en samenleving niet door invloeden van buitenaf gefrustreerd worden, maar juist aangemoedigd en ondersteund. De aan Hamas opgelegde voorwaarde om Israël te erkennen en het geweld af te zweren moeten niet de voorwaarden voor maar de uitkomst van politieke dialoog vormen. De boycot van een eventuele Palestijnse eenheidsregering en de isolatie van Hamas-leden binnen zo'n regering door

het Kwartet en in het bijzonder door de EU en Europese landen blijken tot nu toe contraproductief te zijn. Tot nog toe heeft het beleid van het Kwartet en de EU en haar lidstaten er slechts toe geleid dat zowel Israël als de PA er voor beloond werden om *niet* tot een vorm van politieke onderhandelingen met Hamas te komen, het beleid zou er juist op gericht moeten zijn om *wel* tot onderhandelingen met Hamas te komen. Bovendien heeft de boycot van Hamas de legitimiteit van president Abbas niet versterkt maar steeds meer aangetast.

Het Kwartet is er tot op heden niet in geslaagd een wezenlijke invloed uit te oefenen op het vredesproces of een verschil voor de Palestijnse bevolking op de grond tot stand te brengen. Intussen tikt de klok wel door, de voortdurende bezetting van de West Bank en Gaza, de rampzalige humanitaire situatie van Palestijnen met name in Gaza en de grote interne verdeeldheid van de Palestijnen, brengen een oplossing binnen het paradigma van twee staten voor twee volken niet dichterbij. Dit is bij uitstek het moment voor de Europese Unie en haar lidstaten om een eigen politieke lijn volgen en in te zetten op interne Palestijnse verzoening en machtsdeling.

Een politiek proces waarbij Hamas betrokken wordt zal allesbehalve gemakkelijk zijn. Er valt bij de PA, bij Israël en bij Westerse landen veel weerstand te overwinnen. Toch zouden alle inspanningen er op gericht moeten zijn om ook Hamas te betrekken bij een politiek proces dat moet leiden tot machtsdeling en het voortgaan van het vredesproces. Indien Hamas buiten het politieke proces gehouden wordt is voortduring van het geweld tussen Israël en Palestijnen en tussen Palestijnen onderling, en van de humanitaire noodsituatie in Gaza vrijwel zeker, zonder dat er enig zicht is op een vredesregeling. Dat kan uiteindelijk ook niet in het belang zijn van de veiligheid van Israël.

Inleiding

"De veronderstelling van de Israëliëse regeringsleiders en onze eigen regering dat het mogelijk is Hamas van de vredesbesprekingen uit te sluiten en dat deze besprekingen vervolgens tot een goed resultaat zullen leiden, is een waanidee".¹

Dit rapport² beoogt een analyse te geven van de gevolgen van het beleid van het niet-betrekken van, isoleren en met militaire middelen bestrijden van de Palestijnse islamitische beweging Hamas bij het Israëliësch-Palestijns vredesproces door Israël, de Palestijnse Autoriteit en de internationale gemeenschap. Van verschillende kanten en in verschillende media is er al op gewezen dat Hamas op een of andere manier betrokken dient te worden bij een politiek proces en het beleid van vermijden van een gesprek met Hamas niet tot resultaat leidt. In dit rapport willen IKV en Pax Christi, door het geven van een beschrijving van de beweging Hamas en een analyse van haar discours en haar handelen, een inschatting maken van mogelijkheden en haalbaarheid van het betrekken van Hamas bij een politiek proces. Door het beschrijven van enkele toekomstscenario's zal uiteindelijk een schets worden gegeven van de consequenties van voortzetting van de isolatie van Hamas. Uiteindelijk wordt een scenario geschetst waarin Hamas wel betrokken wordt bij een oplossing van het Israëliësch-Palestijns conflict en machtsdeling binnen de Palestijnse samenleving.

Dit rapport is opgesteld voor het begin van de Israëliëse bombardementen en de invasie in Gaza en de beschieting van Israël met raketten door militanten van Hamas eind december 2008 en begin januari 2009. Op het moment dat dit rapport verschijnt zijn Israëliëse militairen diep in de Gazastrook binnengedrongen en beschieten Palestijnen nog steeds Israëliëse steden. De auteurs van het rapport hebben niet getracht om de chronologie van de laatste dagen nog te verwerken in het rapport. De ontwikkeling van de

laatste weken toont echter aan dat er geen sprake kan zijn van een militaire oplossing van het conflict. Weliswaar wordt Hamas door het Israëliëse offensief een zware slag toegebracht, de steun voor Hamas onder de bevolking van de Gazastrook en de rest van de Palestijnse gebieden zal daardoor niet verminderen en Hamas dreigt als morele overwinnaar uit de laatste fase van het conflict naar voren te komen.

Veel van het proces om Hamas te betrekken valt buiten de directe invloed van de internationale gemeenschap en in het bijzonder de Europese Unie of de Nederlandse regering. Toch hebben de EU en Nederland de mogelijkheid tot een beleid dat stimulerend dan wel frustrerend kan werken voor machtsdeling en vredesbesprekingen met betrokkenheid van Hamas. Het rapport sluit daarom af met een aantal aanbevelingen die direct aan de Nederlandse regering en de EU gericht zijn. Het Kwartet (de Verenigde Naties, de Verenigde Staten, de Europese Unie en Rusland) is er tot op heden niet in geslaagd een wezenlijke invloed uit te oefenen op het vredesproces of een verschil voor de Palestijnse bevolking op de grond tot stand te brengen. In een recent rapport van verschillende hulp- en vredesorganisaties *Middle East Quartet: a Progress Report* wordt geconcludeerd dat het Kwartet in alle pogingen een bijdrage te leveren aan de verbetering van de situatie op de grond gefaald heeft of slechts zeer ten dele geslaagd is³. Het is nog zeer onzeker of de nieuwe regering van de Verenigde Staten in staat en bereid zal zijn om de huidige impasse te doorbreken. Intussen tikt de klok wel door, de voortdurende bezetting van de West Bank en Gaza, de rampzalige humanitaire situatie van Palestijnen met name in Gaza, en de grote interne verdeeldheid van de Palestijnen, brengen een oplossing binnen het paradigma van twee staten voor twee volken, niet dichterbij. Dit is bij uitstek het moment voor de Europese Unie en haar lidstaten om een eigen politieke lijn volgen en in te zetten op interne Palestijnse verzoening en machtsdeling.

Het rapport wil op geen enkele wijze het handelen van Hamas rechtvaardigen, de raketbeschietingen op steden in Israël en de zelfmoordaanslagen van

¹ Bernard Gwertzman, Siegman: *No Peace Possible Between Israel and Palestinians without Hamas*, Council on Foreign Affairs, March 7, 2008.

² Dit rapport is opgesteld voor de beëindiging van het staakt het vuren, de hervatting van raketbeschietingen door Palestijnse extremisten en operatie *Cast Lead*, de Israëliëse militaire operatie in Gaza. Deze nieuwe dramatische wending in het Israëliësch-Palestijnsconflict komt echter niet volledig onverwacht en doet geen afbreuk aan de conclusie van dit rapport. Integendeel. Ook meer geweld in Gaza biedt geen uitzicht op vrede. Noch de Palestijnse nationale aspiraties noch de veiligheidsbelangen van Israël zijn op de lange termijn te realiseren met uitsluiting van Hamas.

³ <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/VDUX-7JSSZD?OpenDocument> rapport uitgegeven 25 september 2008 door Care, Oxfam, Save the Children en United Civilians for Peace waarvan IKV Pax Christi ook deel uit maakt.

voorgaande jaren zijn in de eerste plaats tegen burgers gericht en hebben ten doel op grote schaal angst te zaaien in Israël en kunnen alleen maar gezien worden als terroristische daden. Het rapport wil echter een bijdrage leveren aan het begrijpen van de beweegredenen van Hamas en de consequenties die het uitsluiten van Hamas van een politiek proces heeft. Dit rapport beoogt ook niet te beschrijven hoe een proces van gesprekken en onderhandelingen met Hamas er in detail uit zou moeten zien en wat de benchmarks van een dergelijk proces zouden moeten zijn. Dat zou een in hoge mate speculatief karakter hebben. Het moge duidelijk zijn dat een dergelijk proces om zorgvuldige monitoring vraagt en niet slechts tot doel kan hebben dat Hamas *salonfähig* wordt. Een politiek proces waarbij Hamas betrokken wordt zal

allesbehalve gemakkelijk zijn. Er valt bij de PA, bij Israël en bij Westerse landen veel weerstand te overwinnen. Het ideologisch discours van Hamas biedt geen gunstig beeld van Hamas als partner voor vrede. Een werkbare machtsdeling binnen Palestina is niet gegarandeerd. Onderhandelingen met Hamas alleen is evenmin werkbaar en wenselijk. Toch zouden alle inspanningen er op gericht moeten zijn om Hamas te betrekken bij een politiek proces dat moet leiden tot machtsdeling en het voortgaan van het vredesproces. Indien Hamas buiten het politieke proces gehouden wordt is voortgang van het geweld tussen Israël en Palestijnen en tussen Palestijnen onderling, en een uiteindelijke voortzetting van de humanitaire noodsituatie in Gaza vrijwel zeker, zonder dat er enig zicht is op een vredesregeling.

Positie van IKV en Pax Christi in het Israëliisch-Palestijns conflict

IKV en Pax Christi zetten zich in voor een politieke oplossing van het Israëliisch-Palestijns conflict die recht doet aan en veiligheid biedt voor alle betrokken volkeren en landen. Rechtvaardigheid en vrede zijn geen exclusieve goederen die alleen te verkrijgen zijn ten koste van recht en veiligheid voor anderen. Er is echter sprake van reële belangentegenstellingen van partijen in het conflict die niet anders dan door politieke onderhandelingen bereikte compromissen opgelost kunnen worden.

Het internationaal recht en internationaal humanitair recht dienen als basis voor een oplossing van het conflict. De regels van het oorlogsrecht en de Geneefse conventies dienen te allen tijde nageleefd te worden, niet alleen door staten die partij zijn in het conflict maar ook door niet statelijke actoren. De resoluties van de Veiligheidsraad ten aanzien van het conflict, waaronder de resoluties met betrekking tot de opheffing van de Israëliische bezetting van Palestijns gebied (resolutie 242) en betreffende het recht op terugkeer van Palestijnse vluchtelingen (resolutie 194) bieden de basis voor het vinden van een politieke oplossing.

Het Israëliisch-Palestijns conflict heeft een zeer asymmetrisch karakter, tegenover een goed georganiseerde en sterk bewapende staat Israël staat een slecht georganiseerde en sterk gefragmenteerde Palestijnse bevolking zonder een echte staatsstructuur. Noch de Palestijnse Autoriteit, noch de PLO hebben de status of de middelen van een staat. Het internationaal recht dient in deze als tegenwicht tegen het zeer asymmetrische karakter van het conflict. Zonder een dergelijk tegenwicht valt geen rechtvaardige oplossing voor het conflict te vinden. Het asymmetrische karakter houdt echter niet in dat alleen de sterkste partij, Israël, verantwoordelijkheid draagt voor het conflict of het vinden van een oplossing daarvan, noch dat de zwakste partij, de Palestijnen, niet aan internationaal recht en humanitair recht gebonden zouden zijn.

In het vinden van een concrete politieke oplossing voor het conflict wordt door beide partijen en door de internationale gemeenschap in de eerste plaats

gedacht aan een "twee-staten-oplossing" waarin een soevereine staat Palestina naast een soevereine staat Israël zou moeten bestaan en beiden met elkaar in vrede leven. Een dergelijke oplossing zou ook de beste garantie zijn voor de Israëliische wens om een democratische staat met een Joods karakter te zijn. Veel Palestijnen menen echter dat een "twee-staten-oplossing" nooit duurzaam en rechtvaardig kan zijn, onder meer omdat het geen oplossing biedt voor het vraagstuk van Palestijnse vluchtelingen. Iedere oplossing die Israël en Palestijnen in gelijkwaardigheid overeen komen en die voor de meerderheid van beide bevolkingen acceptabel is en als levensvatbaar beschouwd kan worden, dient in beginsel geaccepteerd te worden. Vooralsnog is er echter geen duidelijk, op korte termijn haalbaar alternatief voor de "twee-staten-oplossing". De grote mate van asymmetrie en de voortdurende bezetting van Oost-Jeruzalem, de Westelijke Jordanoever en de Gazastrook leiden er echter toe dat een oplossing met twee gelijkwaardige staten zeer moeilijk te bereiken is en een dergelijk perspectief steeds verder achter de horizon lijkt te verdwijnen.

De werkorganisatie IKV Pax Christi werkt met diverse lokale organisaties in Israël, Palestina en omliggende Arabische landen samen. Over de vraagstukken die in dit rapport aan de orde komen is met verschillende vertegenwoordigers van deze organisaties gesproken. De zorg om de grote interne verdeeldheid en de onderlinge strijd van Palestijnen, en de consequenties die dat kan hebben voor het vredesproces wordt door partners gedeeld. Hoewel er bij velen van hen veel weerzin bestaat tegen de ideologie van Hamas en de manier waarop Hamas momenteel Gaza bestuurt, zijn de meeste partners het er mee eens dat een politieke oplossing zonder gesprek met Hamas ondenkbaar is. De conclusie van dit rapport en de redenering die daaraan ten grondslag ligt is echter geheel voor rekening van IKV en Pax Christi. Medewerkers van IKV Pax Christi hebben in de afgelopen jaren verschillende gesprekken gevoerd met Hamas-functionarissen en intellectuelen in de directe omgeving van de Hamas-leiding. Het hieronder geschetste beeld van Hamas is mede op die gesprekken gebaseerd, de gesprekken kunnen echter niet letterlijk geciteerd worden.

1. Hamas

Oprichting

Hamas (Harakat al-Muqawama al-Islamiyya ofwel de Islamitische verzetsbeweging) is opgericht in 1987 aan het begin van de eerste *intifada*. Het vormde destijds een alternatief voor en een uitdaging aan de PLO die het leiderschap van deze eerste opstand tegen de Israëlische bezetting naar zich toe had getrokken. Hamas was ook een teken van verzet tegen het seculiere karakter van de PLO en kritiek op de politieke koers van de PLO. De PLO richtte zich sinds 1985 meer en meer op (inter)nationale erkenning, afzwering van terrorisme, betrokkenheid bij een politiek proces⁴ dat (uiteindelijk) moest leiden tot een nationale Palestijnse staat naast de staat Israël⁵.

Hamas nam de oorspronkelijke strategie van de PLO over en streefde naar bevrijding van het gehele grondgebied van Palestina door middel van de gewapende strijd⁶ en voerde met behulp van geweld en aanslagen een sterke oppositie tegen de Israëlisch- Palestijnse vredesonderhandelingen. Vanaf 1994, na het Oslo akkoord, pleegde Hamas ook zelfmoordaanslagen in Israël.

Oorsprong

Hamas is onderdeel van de Moslim Broederschap, een beweging die is ontstaan in Egypte in 1928. De Moslim broeders staan voor een strikte naleving van de Koran en vestiging van een Islamitische staat volgens de ideeën van de profeet. Sinds de jaren zeventig van de 20ste eeuw zijn de Moslim Broeders en ook Hamas een manifestatie van de politieke Islam die een politiek antwoord probeert te formuleren op de globalisering en de moderniteit die in hun ogen een bedreiging vormen voor de islamitische waarden en cultuur en de publieke rol van de Islam. Het is een grensoverschrijdende beweging die in deze tijd in diverse Arabische landen pogingen doet om in de nationale politiek een rol te spelen.

Aanvankelijk hielden de Palestijnse Moslim Broeders, geleid door Sjeik Ahmad Yassin, zich vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw in de Palestijnse gebieden bezig met 'islamisering' van

de samenleving door religieuze preken en sociale ondersteuning van de armen. Het uitgangspunt

daarbij was dat rechtvaardige Moslims zorgen voor een rechtvaardig bestuur. Door middel van de aalmoezen, het controleren van *waqf*-instituten (religieuze stichtingen) en via de moskeeën, nam de invloed van de Moslim Broeders toe. De Palestijnse Moslim Broeders waren individueel betrokken bij de strijd om de bevrijding van historisch Palestina, maar vormen pas sinds 1987 een eigen militante beweging binnen de Palestijnse samenleving.

Ideologie

Hamas streeft volgens het handvest van de beweging naar de vestiging van een islamitische staat op het gehele grondgebied van Palestina. Dit grondgebied wordt gezien als een islamitisch *waqf*, een islamitische grondgebied dat is geschonken aan alle (komende) Moslim generaties⁷. Het nationalisme van Hamas is daarmee onderdeel van de religieuze ideologie⁸. Vredesinitiatieven en politieke oplossingen die leiden tot het opgeven van delen van Palestina zijn in dit ideologische perspectief onacceptabel. Palestina kan alleen worden bevrijd door middel van de *jihad*. Artikel 8 van het Handvest vat dit alles samen: "Allah is het doel, de Profeet het model, de Koran is haar institutie, *jihad* is de weg en sterven voor Allah de ultieme wens"⁹. Deze zinsnede vormt ook de verantwoording van het fenomeen van de zelfmoordaanslagen die in dat perspectief worden beleefd als martelarenoperaties.

De noodzaak om als politieke beweging te overleven en invloed te blijven uitoefenen heeft echter toch geleid tot compromissen tussen het hogere ideologische doel en de politieke nationale aspiraties van de Palestijnse bevolking, die toenemend een twee-staten-oplossing accepteert. Dat heeft ertoe geleid dat Hamas in het recente verleden onder invloed van de politieke en sociale werkelijkheid een meer politiek-pragmatische houding ontwikkelde. *Adjustment had become the main feature of Hamas' political conduct. Its*

⁴ Cairo Verklaring, 7 november 1985.

⁵ Speech Arafat to UN Assembly, accepting UNSCR 242. 13 december 1988.

⁶ Hamas Charter, 1988.

⁷ Art. 11 Hamas Charter.

⁸ 'Giving up any part of Palestine is giving up part of its religion. Hamas Charter. Art. 12.

⁹ Shaul Mishal & Avraham Sela. The Palestinian Hamas. 2000. Pag. 180 (vert. JK).

*strategies of controlled violence, negotiated coexistence, and calculated participation all reflected Hamas' effort to avoid making a decision about its conflicting commitments to an all-Islamic vision and a Palestinian nation, on the one hand, and to communal interests, on the other.*¹⁰ Dit leidde vanaf 1993 tot (discussies over) deelname aan verkiezingen, aanvaarden van politieke verantwoordelijkheden en acceptatie van politieke strategieën gericht op het realiseren van de Palestijnse nationale aspiraties. Principieel blijft Hamas echter uiterst kritisch staan tegenover de twee-staten-oplossing. Het is voorstelbaar dat met het uitblijven van een voor de Palestijnse bevolking herkenbaar perspectief op een twee-staten-oplossing, de aantrekkelijkheid van de ideologie van Hamas toeneemt.

Werkwijze: Da'awa en Jihad

Hamas manifesteert zich als een sociale beweging, als politieke partij en als gewapend verzet. Het Islamitische Centrum, dat een voortzetting vormt van de activiteiten die kenmerkend waren voor de Moslim broeders in de jaren '70, is verantwoordelijk voor de *da'awa*. Het gaat daarbij om sociaal-religieuze mobilisatie door middel van educatie, gezondheidszorg, welzijn, religieuze opvoeding en het bouwen van moskeeen.

De Da'awa richt zich op het praktiseren van een levensstijl die past bij een goed moslim. De *jihad* is de strijd tegen wat wordt gezien als de vijanden van de Islam. In de context van Palestina vormt Israël de politieke vertaling van de 'vijand van de Islam'. In het kader van de *jihad* opereert Hamas als bovengrondse politieke verzetsbeweging en is sinds 1991 een ondergrondse gewapende arm opgericht, de 'Al Qassam brigade' genoemd naar Sjeik 'Iz Al-Din Al-Qassam, die in de jaren '20 van de vorige eeuw de *jihad* predikte en organiseerde tegen de Franse kolonisten in Syrië. Nadat hij naar het Britse mandaatgebied Palestina was gevlucht, werd hij gedood door Britse troepen.

De politiek van Hamas richt zich voornamelijk op het verwerven van steun uit eigen samenleving. Belangrijk mobilisatiepunt is het afwijzen van het externe politieke proces met Israël waarin de PLO, met Fatah als zijn belangrijkste partij, betrokken is.

In 1996 ziet Hamas na intensieve interne discussies af van deelname aan verkiezingen het Palestijnse

parlement (the Palestinian Legislative Council)¹¹. Het dooslaggevende argument is dat de verkiezingen het Oslo vredesproces legitimeert, een proces dat volgens Hamas de Palestijnse rechten en een Palestijnse staat niet garandeert.¹² Wel neemt Hamas sinds zijn oprichting deel aan verkiezingen in Palestijnse professionele organisaties en instutities zoals universiteiten.

Van 2004 tot 2005 vinden, na 30 jaar, de eerste gemeenteraadsverkiezingen plaats. Hamas participeert daarin en boekt uitzonderlijke verkiezingswinst. In alle grote steden op de Westbank met uitzondering van Ramallah is Hamas de grote winnaar. De 'professionele verkiezingen' en de gemeenteraadsverkiezingen geven Hamas de mogelijkheid om de steun binnen de Palestijnse samenleving om te zetten in politieke macht. Dat leidt opnieuw tot de uitdaging om deel te nemen aan de nationale verkiezingen.

¹⁰ Ibid, pag. 147.

¹¹ Shaul Mishal & Avraham Sela. The Palestinian Hamas. 2000. Pag. 163 – 166.

¹² Ibid, pag. 144.

2. Korte chronologie sinds de Palestijnse verkiezingen

In 2006 neemt Hamas deel onder de naam 'Forum voor Verandering en Hervormingen'. In zijn verkiezingsprogramma geeft Hamas aan dat deelname nu wel mogelijk is omdat mede onder invloed van de 2de *intifada* er een einde is gekomen aan het Oslo vredesproces.¹³ Hamas wint de verkiezing en behaalt een absolute meerderheid van 76 van het 132 zetels tellende parlement. Deze winst is voor een deel te danken aan de interne machtsstrijd binnen Fatah hetgeen leidt tot gescheiden lijsten en concurrentie tussen Fatah kandidaten.

Direct na de verkiezing wijst Fatah deelname aan een door Hamas geleide regering af. Hamas kiest er echter voor om te werken aan een regering van nationale eenheid. Deze keuze komt enerzijds voort uit het gebrek aan voorbereiding op een leidinggevende politieke rol, vanwege de toch onverwacht grote verkiezingswinst, maar anderzijds ook uit zijn al langer bestaande opvatting over de noodzaak van nationale eenheid, weliswaar op eigen (Hamas) voorwaarden.¹⁴

Uiteindelijk weigeren alle partijen samenwerking binnen een regering van nationale eenheid. De weigering van Fatah komt formeel voort uit het niet erkennen door Hamas van de rol van de PLO en de weigering van Hamas VN resoluties over Palestina en de Israëlische-PLO overeenkomsten te onderschrijven¹⁵.

In juni 2006 vinden besprekingen plaats tussen Hamas en Fatah op basis van het zogeheten 'prisoners initiatief', een overeenkomst die is gesloten door Fatah en Hamas leden die in Israëlische gevangenis vast zitten. Het 18-puntendocument ondersteunt een twee-staten-oplossing en erkent daarmee impliciet Israël. Hamas ziet uiteindelijk af van deelname aan een eenheidsregering als president Abbas in een speech voor de VN aankondigt dat iedere toekomstige Palestijnse regering zich zal houden

aan de eerdere afspraken tussen de PLO en Israël inclusief de wederzijdse erkenning¹⁶.

Hamas beschuldigt Fatah er van de politieke 'cover-up' te zijn voor de eisen van de internationale gemeenschap. Eind december wordt opnieuw onderhandeld over een eenheidsregering. Abbas zet deze gesprekken onder druk door te dreigen met vervroegde verkiezingen. Hamas stelt dat vervroegde verkiezingen een ongrondwettige coup zouden zijn.

Op 10 juni 2006 beëindigt de Hamas regering de 16 maanden durende wapenstilstand na de dood van een Palestijnse familie op het strand van Gaza. Hamas claimt dat dit het gevolg is van Israëlische artilleriebeschietingen. Op 25 juni 2006 wordt de Israëlische korporaal; Gilad Shalit gekidnapt waarna Israël drie dagen later Gaza binnenvalt. Een periode van Israëlische operaties op de grond in Gaza volgt terwijl ondertussen een oorlog uitbreekt tussen Israël en Hezbollah in Libanon. In november 2006 komt er opnieuw een informele wapenstilstand tot stand tussen Hamas en Israël.

In maart 2007 wordt uiteindelijk een eenheidsregering gevormd door bemiddeling van Saoedi Arabie. Deze regering voldoet opnieuw niet aan de eisen waaraan het Kwartet onverkort vasthoudt. De belangrijkste punten zoals het 'politiek neutraliseren' van de veiligheidstroepen en integratie van milities moeten door de nieuwe eenheidsregering nog worden uitgewerkt.

Vanaf mei 2007 mengt ook Hamas zich weer in de strijd tegen Israël en vanaf juni 2007 is de Al-Qassam brigade verantwoordelijk voor de meeste beschietingen van Israël vanuit Gaza. In reactie op het intern Palestijns geweld dreigt president Abbas met vervroegde verkiezingen of referenda. Verschillende pogingen om tot overeenstemming over het veiligheidsdossier te komen mislukken.

Op 9 juni 2007 begint de gewelddadige machtsgreep van Hamas in Gaza. Na drie dagen heeft Hamas de Fatah-getrouwe troepen verslagen en heeft het zich de hoofdkwartieren van de

¹³ Journal of Palestine Studies. Issue 140. Summer 2006. A "new Hamas" through its documents. Khaleb Hroub.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Full text UN Assembly speech President Abbas 21 september 2006. Jeruzalem Media&Communication Centre.

veiligheidsdiensten en de presidentiële gebouwen toegeëigend. Hamas voert zelf aan dat de machtsgreep een preventief karakter had en er toe moest dienen dat er geen machtsgreep door groepen gelieerd aan Fatah zou kunnen plaatsvinden. Deze bewering lijkt niet geheel ongefundeerd te zijn, met name Mohammed Dahlan, het hoofd van de veiligheidsdienst in Gaza, lijkt zich te hebben voorbereid op het met militaire middelen uitschakelen van de Hamas-leiding. Op 14 juni roept president Abbas de noodtoestand uit, heft de eenheidsregering op en vormt een nieuwe interim regering onder leiding van de internationaal gerespecteerde Salam Fayad. Deze regering wordt onmiddellijk door Israël en de internationale gemeenschap erkend. Israël herstelt de uitbetaling van de eerder ingehouden belastingen aan de nieuwe regering.

In Gaza herstelt Hamas de orde. Het heeft na korte tijd een compleet monopolie op het geweld en een bijna complete monopolie op openlijk politieke activiteiten. Het juridische systeem wordt aangepast. Fatah aanhangers voelen zich bedreigd, oppositionele media worden gesloten. Er ontstaat een schimmig systeem van publieke dienstverlening met name in de gezondheidszorg en educatie, waar de Westbank PA financiert en Hamas gedoogmacht of beslistmacht claimt. Het veiligheidsapparaat evenals het juridische apparaat wordt opgebouwd uit de Hamas milities en Hamas aanhangers.¹⁷ De PA betaalt zijn veiligheidsmensen en leden van de rechterlijke macht om thuis te blijven. Daarmee drukt Hamas een steeds zwaarder stempel op de samenleving in Gaza.

Na de machtsgreep in juni 2007 wordt de grens voor personenverkeer nagenoeg geheel gesloten. In reactie op het toenemende aantal raketten en mortiergranaten dat vanuit Gaza op Israël wordt afgeschoten noemt het Israëlische kabinet in september 2007 Gaza een vijandige entiteit en besluit het tot een totale boycot. Israël beperkt zich sindsdien tot de hoogstnoodzakelijke humanitaire leveranties. De humanitaire situatie in Gaza neemt intussen dramatische vormen aan. Al wordt een acute hongersnood voorkomen door het doorlaten van minimale hoeveelheden hulpgoederen, het continue gebrek aan voedsel, water en energie, naast de uitzichtloze economische omstandigheden en voortdurende

dreiging van geweld eisen een zeer hoge tol van de bevolking van Gaza. Dit leidt echter niet tot een afkeer van Hamas bij de bevolking, maar eerder tot een verdere toename van vijandschap tegenover Israël en de in Gazaanse ogen krachteloze regering van Abbas.

Op 23 januari 2008 ondermijnen gewapende milities de grens tussen Gaza en Egypte. Met behulp van landmijnen blazen ze de muur op die de grens vormt tussen Raffah-Gaza en Raffah-Egypte. In eerste instantie verhinderen Hamas troepen in samenwerking met Egyptische troepen de doorgang. In de ochtend maken echter tienduizenden Palestijnen van de gelegenheid gebruik om inkopen in Egypte te doen. Hoewel de open grens een veiligheidsprobleem vormt voor zowel Israël als Egypte, tolereert de Egyptische regering in eerste instantie de massale toevloed van Palestijnen op jacht naar goederen die in Gaza schaars (en dus duur) of niet meer te koop zijn.

Onder druk van Egypte wordt daarna de grens bij Raffah opnieuw gesloten. Egypte dient echter een oplossing te vinden voor de toenemende spanningen in Gaza en dringt er daarom bij alle partijen op aan om tot een wapenstilstand te komen. De wapenstilstand die geldig is voor zes maanden, gaat uiteindelijk in op donderdagochtend 19 juni 2008. Israël verplicht zich geleidelijk het aantal producten dat Gaza binnenkomt uit te breiden. Sinds het ingaan van de wapenstilstand is het redelijk rustig gebleven. Ook Israël heeft zich onthouden van militaire operaties, ook nadat een mortiergranaat werd afgeschoten op de grensovergang Karni. Hamas beschuldigt Israël er echter van zich niet aan zijn deel van de overeenkomst te houden waar het gaat om het opheffen van de boycot.

Intussen kreeg Fatah de vrije hand bij de arrestatie van tientallen Hamas aanhangers en het ontslag van zo'n 400 aan Hamas gelieerde onderwijzers op de West Bank. In november 2008 doodde Israël 6 gewapende Hamas leden die volgens Israël betrokken zouden zijn bij het graven van tunnels om raketten af te vuren op Israël.

Bij het aflopen van de wapenstilstandsovereenkomst moet de leiding van Hamas geconstateerd hebben dat het staakt-het-vuren noch Hamas noch de bevolking van Gaza iets had opgeleverd en dat een voortzetting niet in haar belang was. De ideologische vleugel binnen Hamas had opnieuw de overhand gekregen. De raketbeschietingen op Israëlische steden beginnen

¹⁷ 'Punishing Hamas has backfired' Gareth Evens, Christian Science Monitor, March 27, 2008.

opnieuw en vormen de aanleiding voor een nieuwe militaire actie van Israël in Gaza.

Hamas heeft, zoals uit het voorgaande blijkt, zowel een religieus-ideologisch vertoog als een politiek-pragmatisch vertoog. Het ideologische vertoog refereert in verschillende bewoordingen en gradaties aan de principiële weigering om tot een vredesregeling met Israël en zelfs tot een machtsdeling binnen de Palestijnse maatschappij te komen. Wie slechts oog heeft voor dit principieel-ideologische vertoog binnen Hamas zal steeds opnieuw de argumenten aangereikt krijgen om te stellen dat vrede met Hamas onmogelijk is.

Men gaat dan echter uit van een te beperkte visie op de beweegredenen van Hamas. Het andere gezicht van Hamas is dat van een politiek-pragmatisch opererende beweging, die zich laat leiden door behoud van eigen machtspositie en de reële noden van de Palestijnse bevolking zover deze onder het gezag van Hamas vallen, niet kan negeren. Deze politiek-pragmatische benadering is niet per definitie gematigd of vreedzaam te noemen. Op basis van rationele overwegingen kunnen Hamas-leiders tot de conclusie komen dat geweld is te verkiezen boven gesprekken over machtsdeling binnen de Palestijnse maatschappij of boven vredes- dan wel wapenstilstandsregelingen met Israël. Een politiek-pragmatische houding is echter niet onbewegelijk en kan onder omstandigheden ook veranderen.

Zelfs tijdens de escalatie van het conflict tussen Hamas en Israël in december 2008 en januari 2009 constateert *the Economist* dat Hamas verdeeld is tussen pragmatici en hard-liners, die naar gelang de omstandigheden de overhand binnen de beweging krijgen¹⁸. Al krijgen de ideologische lijn of de hard-liners de overhand tijdens deze geweldadige fase van het conflict, het dilemma blijft bestaan dat de ideologie geen antwoord heeft op de reële dilemma's waar Hamas zich voor gesteld ziet als het daadwerkelijk de macht wil uitoefenen in de Palestijnse gebieden.

¹⁸ *The Economist*, 30 December 2008.

3. De drie voorwaarden van het Kwartet

Het Kwartet bestaande uit de Verenigde Staten, de Europese Unie, de Verenigde Naties en Rusland is in 2002 geformeerd, aanvankelijk met het doel in dat jaar een Midden-Oostenconferentie te organiseren. De conferentie is er niet gekomen maar het Kwartet is blijven functioneren en markeert de betrokkenheid van de internationale gemeenschap bij het Israëlijs-Palestijns conflict.

Op 30 januari 2006 vindt een bijeenkomst van representanten van het Kwartet in Londen plaats naar aanleiding van de Palestijnse verkiezingen waarin Hamas onder de naam "Forum voor Verandering en Hervormingen" 74 (56%) van de 132 zetels in de *Palestijnse Wetgevende Raad* wint. De representanten van het Kwartet, waaronder de VN-secretaris-generaal Kofi Annan, de Russische minister van Buitenlandse Zaken Sergei Lavrov, de Oostenrijkse Minister van Buitenlandse Zaken Ursula Plassnik en de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Condoleezza Rice, feliciteren in hun verklaring het Palestijnse volk met de "vrije, eerlijke en veilige verkiezingen".

Het Kwartet stelt echter ook dat "alle leden van een toekomstige Palestijnse Regering zich sterk moeten maken voor geweldloosheid, de erkenning van Israël, en de aanvaarding van eerdere akkoorden en verplichtingen, met inbegrip van de Roadmap". In zijn verklaring concludeert het Kwartet verder "dat het onvermijdelijk was dat toekomstige steun aan welke nieuwe regering dan ook door donors wordt beoordeeld in het licht van de beloften van die regering wat betreft geweldloosheid, de erkenning van Israël, en de aanvaarding van eerdere akkoorden en verplichtingen, met inbegrip van de Roadmap".

De verklaring herinnert "beide partijen" verder aan hun verplichtingen om "unilaterale acties die de uiteindelijke status schade kunnen berokkenen, te voorkomen", herhaalt "dat de uitbreiding van nederzettingen moet stoppen" en spreekt zijn zorg uit over "de route waarlangs de barrière loopt en neemt nota van de recente verklaringen van waarnemend premier Olmert dat Israël het proces van het verwijderen van illegale buitenposten zal voortzetten."¹⁹

De verklaring maakt duidelijk dat niet enkel Hamas maar alle leden van een toekomstige Palestijnse regering zich volgens het Kwartet zouden moeten houden aan de drie voorwaarden. Ook wordt in de verklaring pijnlijk duidelijk dat aan de nieuwe Palestijnse regering eisen gesteld worden die niet op dezelfde manier aan de regering van Israël gesteld worden, die evenzeer gehouden is aan de inhoud van de Roadmap. Dit is niet enkel te verklaren op basis van de donorafhankelijkheid van de Palestijnse regering. Pogingen van de speciale vertegenwoordiger van de VN om in de verklaring de deelname van Hamas aan de verkiezingen en het respecteren van een staakt het vuren door Hamas te verwelkomen worden niet gehonoreerd.²⁰

Drie maanden later, in reactie op het programma van de nieuwe Palestijnse regering, concludeert het Kwartet in een nieuwe verklaring dat niet aan de drie voorwaarden is voldaan.²¹ Daarmee is de boycot van de nieuwe Palestijnse regering een feit. Het "office of the Presidency of the PA" blijft overigens wel internationale steun ontvangen.

Voor de EU impliceert deze boycot een opschorting van alle contacten met de nieuwe Palestijnse regering en een stopzetting van alle financiële transacties met de Single Treasury Account, de rekening waarover alle inkomsten en uitgaven van de Palestijnse Autoriteit (PA) lopen, onder direct toezicht van het IMF. Andere vormen van EU-ondersteuning van de PA waaronder het *EUPOLL Coordinating Office for Palestinian Police Support* worden opgeschort.

De EU volgt daarmee de VS, zij het op een meer pragmatische wijze door hervatting van de steun in het vooruitzicht te stellen zodra Hamas de drie voorwaarden van het Kwartet aanvaardt²². De VS gaan aanmerkelijk verder dan de EU door aan te kondigen dat internationale banken die zaken doen met de Palestijnse regering op een zwarte lijst zullen komen.

²⁰ *End of Mission Report*, Alvaro de Soto, Under-Secretary-General United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process and Personal Representative of the Secretary-General to the PLO and the PA, Envoy to the Kwartet, May 2007.

²¹ Kwartet statement, 30 March 2006.

²² *The EU and the Middle East Peace Process*, EU Committee, 26th Report of Session 2006-7, Vol I, House of Lords, UK, 24 July 2007.

¹⁹ Quartet statement, London, 30 January 2006.

Afzweren van geweld

Het is duidelijk dat Hamas als lid van de nieuwe Palestijnse regering, ondanks het eenzijdig staakt-het-vuren door Hamas van maart 2005 – april 2007, geweld, ook geweld gericht tegen burgers, als legitiem middel ziet in het verzet tegen de Israëlische bezetting.

Het gebruik van geweld als onderdeel van verzet tegen een militaire bezetting kan worden gelegitimeerd en is niet per definitie in strijd met het internationaal recht.²³ Wel is Hamas daarbij, misschien niet juridisch maar wel moreel en politiek gebonden aan het non-combattanten- en proportionaliteitsbeginsel zoals vastgelegd in het internationaal humanitair recht. Het gebruik van geweld door Hamas tegen Israëlische militairen die betrokken zijn bij operaties die deel uit maken van de bezetting van Palestijns gebied is niet in strijd met het non-combattanten-beginsel, zelfs als dat gebeurt door middel van acties als zelfmoordaanslagen. Anders wordt wanneer Israëlische burgers nadrukkelijk het doelwit zijn.

Wederzijdse opschorting van vijandelijkheden vormt een redelijke en gebruikelijke preconditionie voor de start van een vredesonderhandelingen. De partijen die in het onderhandelingsproces zijn betrokken wekken door het afzien van vijandelijkheden wederkerig vertrouwen en nemen daarmee een voorschot op de gewenste uitkomst van het vredesproces. Het is tegen deze achtergrond politiek onrealistisch *alleen* Hamas te vragen alle geweld af te zweren. Wel mag van Hamas en van alle andere betrokken conflictpartijen geëist worden dat zij zich houden aan het internationaal humanitair recht.

Het is duidelijk dat het afvuren van Qassam-raketten en andere raketten met de intentie burgers te doden onder alle omstandigheden immoreel is en een schending van de 4de Geneefse Conventie. Het afvuren van deze raketten op militaire doelen is eveneens illegaal omdat vanwege de onnauwkeurigheid van deze raketten het non-combattantenbeginsel niet gegarandeerd is. Ook het afvuren van raketten vanuit of in de nabijheid van bevolkte gebieden is een schending van het internationaal humanitair recht omdat daarmee de bevolking als menselijk schild fungeert.²⁴ De Qassam-raketten veroorzaakten van

juni 2004 t/m eind 2007 11 burgerslachtoffers²⁵. De VN-Secretaris Generaal veroordeelde de Palestijnse raketaanvallen die hij typeert als "terroristische acties" en de Israëlische strafmaatregelen die zich kenmerken door "disproportioneel en excessief gebruik van geweld."²⁶

Er zijn duidelijke tekenen die er op wijzen dat Hamas geïnteresseerd is in een staakt-het-vuren.²⁷ Tot op heden is echter het staakt-het-vuren door Israël niet gezien als een oplossing maar als een teken dat Israël's militaire strafmaatregelen effect sorteren.²⁸ Bovendien vreest Israël dat een staakt-het-vuren Hamas enkel in staat stelt zijn positie te consolideren en te versterken. Onder druk van de bevolking in het zuiden van Israël, van Egypte en de toenemende afkeuring door de internationale gemeenschap van de bijna volledige boycot van Gaza is Israël uiteindelijk een staakt-het-vuren overeenkomst voor zes maanden overeengekomen. De indirecte besprekingen via Egypte worden nu voortgezet met het oog op een uitruil van gevangenen tegen de gevangenenom Israëlische korporaal Shalit.

Erkenning van Israël

Ook bij de erkenning van de staat Israël als voorwaarde zijn kanttekeningen te plaatsen. Analisten wijzen er op dat erkenning van de staat Israël niet de voorwaarde maar het resultaat van onderhandelingen vormt waardoor het onmogelijk is voor Hamas deze erkenning uit te spreken nog voordat onderhandelingen op gang zijn gekomen en substantiële vooruitgang is geboekt.

Efraim Halevy, het voormalige hoofd van de Israëlische veiligheidsdienst Mossad stelt in een interview met de Wereldomroep dat Israël in moet gaan op het aanbod van Hamas voor een lange-termijn bestand zonder voorafgaande erkenning. "Toen we met anderen in de regio onderhandelden was het ook geen probleem"²⁹ De VS heeft in het verleden zware druk op de PLO uitgeoefend om resolutie 242 te erkennen alvorens het een gesprekspartner zou kunnen zijn in onderhandelingen. De PLO accepteerde de resolutie in 1988 hetgeen betekende acceptatie

²³ Zie: Diakonia: <http://www.diakonia.se/sa/node.asp?node=1132>

²⁴ Attacks in Israeli civilians by Palestinians, Qassam rocketfire into Israël: zie:

http://www.btselem.org/English/Israeli_Civilians/Qassam_missiles.asp

²⁵ B'Tslem statistics: <http://www.btselem.org/english/Statistics/Index.asp>

²⁶ Secretary-General's statement to the Security Council on the situation in the Middle East, New York, 1 March 2008.

²⁷ Nidal-al-Mughrabi, Hamas sets terms for ceasefire with Israël, Reuters, March 12, 2008.

²⁸ Nathan J. Brown, *The Road Out of Gaza*, Carnegie Endowment for International Peace Policy Outlook, February 2008.

²⁹ www.wereldomroep.nl/actua/middenoosten/080222mossaad_hamas

van Israël (vrede) in ruil voor land (de bezette gebieden) en nam 3 jaar later deel aan de Madrid onderhandelingen en daarna aan de Washington en Oslo onderhandelingen die zich op dat uitgangspunt baseerden. Destijds was de acceptatie van Israël echter geen voorwaarde voor een gesprek met de PLO, maar de uitkomst daarvan.

De aan Hamas opgelegde voorwaarde om Israël te erkennen is, met andere woorden, een ongelukkige vermenging van voorwaarden voor en resultaten van de finale status-onderhandelingen.

Het is overigens van belang te beseffen dat de PA is ontstaan door de Oslo vredesakkoorden waarin Israël en de Palestijnse Autoriteit elkaar wederzijds hebben erkend. Deelname van Hamas aan de verkiezingen door middel van het 'Forum voor verandering en hervorming' impliceert acceptatie van de regels waaronder de PA gestalte heeft gekregen.

Inmiddels zijn er door Hamas significante signalen afgegeven. Door de ondertekening van het onder bemiddeling van Saoedi-Arabië tot stand gekomen Mekka-akkoord heeft Hamas zich gecommitteerd om in een eenheidsregering Arabische en internationale resoluties en overeenkomsten ondertekend door de PLO (in het kader van het Oslo proces in 1993) te respecteren.³⁰

Het laat zien dat Hamas een pragmatische organisatie kan zijn wanneer het behouden of versterken van zijn machtspositie daarmee gemoeid is. In het Mekka akkoord onderscheidt Hamas de verantwoordelijkheden van de PA, de regering, en de PLO waardoor het mogelijk is dat President Abbas kan onderhandelen met Israël terwijl Hamas als organisatie formeel kan vasthouden aan zijn weigering Israël te erkennen.

Dat verklaart de beschuldiging van Al-Qaida's tweede man Al Zawahiri dat Hamas met ondertekening van het Mekka akkoord Amerikaanse belangen diende door eerdere akkoorden met Israël te respecteren. Het verklaart ook de reactie van Hamas: "*We will not betray our promises we made to God to continue the path of Jihad and resistance untills the liberation of Palestine, all of Palestine.*"³¹

Andere voorvoeders van Hamas geven aan de staat Israël "te accepteren" maar dat een officiële erkenning pas zal plaatsvinden nadat een Palestijnse staat op de West Bank en in Gaza is gevestigd.³²

De verklaringen van Hamas inzake erkenning van de staat Israël blijven in dit stadium een ambivalent karakter behouden. Deze ambivalentie relativeert het absolute karakter van het Hamas Handvest.

Acceptatie van eerdere overeenkomsten en verplichtingen

Aan de voorwaarde van het Kwartet bestaande overeenkomsten en verplichtingen, inclusief te Roadmap, te accepteren, is in belangrijke mate voldaan in de "letter of commission" van President Abbas die deel uitmaakt van het Mekka akkoord van 8 februari 2007 waarmee de Palestijnse Regering van Nationale Eenheid "*aan de belangen van het Palestijnse volk tegemoet komen door eerdere akkoorden te respecteren*". In de formulering klinkt wel een voorbehoud van Hamas door. Hamas is van mening dat sommige overeenkomsten uit het verleden ingaan tegen Palestijnse belangen en dat in onderhandelingen met Israël aanpassingen mogelijk moeten zijn.³³

Effect van de boycot

De effecten van de isolatie van Hamas en de afsluiting van Gaza zijn desastreus. De intentie van de isolatie en afsluiting was duidelijk: het ondermijnen van de steun voor Hamas in Gaza en het presenteren van de Palestijnse Autoriteit als een aantrekkelijk alternatief op de West Bank. De hoop was dat door economische en politieke steun aan de Palestijnse Autoriteit, door revitalisering van het vredesproces en door een versoepeling van de Israëlische bezetting de ontwikkelingen in de West Bank een wenkend perspectief zouden vormen voor de Palestijnse bevolking in Gaza die gebukt gaat onder een humanitaire crisis en voortdurend Israëlische geweld. De wapenstilstand heeft voorlopig voor enige verlichting gezorgd hoewel de desastreuze economische situatie voortduurt.

De sancties en het geweld tegen Hamas hebben de beweging echter niet verzwakt maar juist versterkt. Hamas "*heeft bijna een effectief monopolie voor het gebruik van geweld ingesteld*

³⁰ *After Mecca: Engaging Hamas*, Middle East Report No. 62, International Crisis Group, 28 February 2007.

³¹ Reuters, 12 maart 2007.

³² Conal Urquhart, *Hamas Official accepts Israël but stops short of recognition*, Guardian, Tel Aviv, January 11, 2007.

³³ Ibid.

en heeft bijna een monopolie met betrekking tot openlijke politieke activiteiten. Hamas heeft het juridische en wettelijke stelsel vernieuwd en heeft meer speelruimte om de samenleving vorm te geven via het beheer van de sectoren volksgezondheid, onderwijs en religie³⁴.

Bovendien geldt dat door de boycot de invloed van de Palestijnse Autoriteit is verdwenen, het vacuüm dat hierdoor ontstond, kon gemakkelijk gevuld worden door Hamas.

Voorstanders van de isolatie van Hamas wijzen naar de groeiende frustratie onder de bevolking van Gaza als gevolg van de humanitaire crisis en het geweld en de harde hand waarmee Hamas een einde maakt aan geweld maar ook aan vrije pers en onafhankelijke politieke activiteiten. Het zal zeker zo zijn dat sommige Palestijnen spijt hebben van hun electorale steun aan Hamas. De frustratie richt zich echter in de eerste plaats tegen Israël, zeker na de uitbraak uit Gaza naar Egypte. De keerzijde is echter dat Hamas "de orde heeft hersteld terwijl militie hun wapens meer en meer laten zwijgen en op familieniveau de bloedwraak tussen clans is afgenomen. Criminele activiteiten en mafiawisten zijn sterk beteugeld."³⁵ Andere machtshebbers in Gaza zouden voor een dergelijke aanpak internationaal geprezen zijn.

De steun voor Hamas neemt toe ten koste van de steun voor de Palestijnse Autoriteit onder leiding van president Abbas die al evenmin in staat blijkt de belangen van de bevolking van Gaza te beschermen. Een recent opinieonderzoek toont dat de steun voor Hamas leider Haniyeh in de West Bank sinds december 2007 groeide van 37 naar 47%, en de steun voor president Abbas daalde van 56 naar 46%.³⁶

Boycot Hamas: desastreuus en contra-productief

De drie voorwaarden van het Kwartet gelden aanvankelijk als principes voor de besluitvorming over het verlenen van hulp aan elke nieuwe Palestijnse regering. Gaande weg zijn deze principes gehanteerd als voorwaarden voor steun aan en contacten met de Palestijnse regering waarin Hamas participeert en voorwaarden voor de start van een vredesproces waarin Hamas participeert als democratisch gekozen representant van de Palestijnse bevolking. De

Amerikaanse minister Rice ziet de voorwaarden als "grondbeginselen voor vrede": "Er kan geen vredesakkoord of –proces bestaan wanneer de ene partij het bestaansrecht van de andere niet erkent of het geweld niet opgeeft".³⁷

Deze constatering is correct maar gaat voorbij aan de kern van het probleem: de principes voor toekenning van hulpverlening zijn geïnterpreteerd als voorwaarden voor diplomatiek overleg en fungeren daardoor als obstakels voor een vredesproces dat kan leiden tot een wederzijdse erkenning van het bestaansrecht en afzwering van geweld.

Wellicht hebben de leden van het Kwartet hun voorwaarden aanvankelijk gepresenteerd in een poging de opstelling van Hamas te matigen, danwel om de steun van de bevolking voor Hamas te ondermijnen en de positie van president Abbas te versterken. In de politieke praktijk hebben de voorwaarden tot op heden vooral een desastreuze contra-productieve uitwerking gehad:

- De voorwaarden van het Kwartet zijn onderdeel geworden van een verdeel-en-heers-politiek en hebben het Kwartet als "honest broker" gecompromitteerd. Dat raakt in het bijzonder de geloofwaardigheid van de VN: "(...) Onze verantwoordelijkheden ten aanzien van het Palestijnse volk en het vredesproces in het Midden-Oosten in het algemeen worden gecompromitteerd, zo niet opgeofferd op het altaar van een verbeterde relatie met bepaalde lidstaten, hoe belangrijk deze ook mogen zijn."³⁸
- De boycot van Hamas heeft alle politieke aandacht gericht op het gebrek aan Palestijns commitment maar de aandacht afgeleid van de weigering van Israël om aan belangrijke verplichtingen te voldoen en het internationaal recht te respecteren³⁹.
- De voorwaarden van het Kwartet hebben ideale omstandigheden gecreëerd voor een voortdurende gijzeling van het Midden-Oostenvredesproces door extremisten van beide zijden of door een

³⁴ *Ruling Palestine I, Gaza under Hamas*, Middle East report No. 73, International Crisis Group, 19 March 2008.

³⁵ Ibid.

³⁶ *Survey: Haniyeh more popular than Abbas after IDF Gaza raids*, Haaretz, 18 March 2008.

³⁷ Stephen Kaufman, *US, EU agree New Palestinian government does not accept Quartet principles*, US Department of State, 19 March 2007.

³⁸ *End of Mission Report*, Alvaro de Soto, Under-Secretary-General United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process and Personal Representative of the Secretary-General to the PLO and the PA, Invoy to the Quartet, p. 34, May 2007.

³⁹ *The EU and the Middle East Peace Process*, EU Committee, 26th Report of Session 2006-7, Vol I, House of Lords, UK, p. 21, 24 July 2007.

partij.⁴⁰ De boycot van Hamas heeft er toe bijgedragen dat het de steun van Iran gezocht en gekregen heeft, waarmee de invloed van Iran op het conflict en in de regio is toegenomen.

- Er zijn geen tekenen die er op wijzen dat door de isolatie van Hamas de steun van de bevolking voor Hamas verminderd is terwijl de boycot van Hamas in combinatie met de politieke en economische steun aan de PA de geloofwaardigheid van president Abbas ondergraaft en zijn politieke speelruimte verkleint. Graham Fuller, de voormalige vice-voorzitter van de National Intelligence Council van de CIA stelt: *"De zoektocht van het Westen naar een "Palestijnse Quisling" [collaborateur] die in feite berust op een eenzijdige benadering van de problematiek, is tot mislukken gedoemd. Voor uitzicht op politieke vooruitgang moet het Westen een meer afgemeten en evenwichtige aanpak hanteren"*⁴¹.
- De voorwaarden hebben mede bijgedragen aan een bloedige intra-Palestijnse strijd die aan een verder verval van Palestijnse instituties en capaciteiten heeft bijgedragen, een verval dat kan leiden tot een falende staat. *"De Palestijnse instellingen zijn behandeld als jojo's of misschien als klei om afhankelijk van de prangende diplomatieke behoeften van het moment keer op keer een andere vorm te worden gegeven. Dus wanneer de diplomatie een levensvatbaar Palestijns leiderschap nodig heeft - zoals nu zowel vanwege redenen op de korte als op de lange termijn het geval is - is dat nergens te bekennen."*⁴²
- De boycot van Hamas na de "vrije, eerlijke en veilige verkiezingen" heeft de steun ondermijnd voor een strategie om langs de weg van verkiezingen politieke hervormingen te realiseren, een weg die door steeds meer islamistische bewegingen geaccepteerd lijkt te worden. Het concept van democratie heeft hierdoor in de Islamitische wereld schade

geleden. Illustratief is de kritiek die Hamas kreeg van een representant van Jamaat Islamiya in Libanon die wees op de mislukking van alle Islamisten die participeerden in nationale parlementen. "Geen enkele premier of afgevaardigde, van Islamabad tot Caïro, of waar dan ook daartussen in, is het gelukt wezenlijke veranderingen in de samenleving door te voeren."⁴³ Alastair Crooke komt tot een sombere voorspelling: *"Op de middellange termijn kan worden voorspeld dat een toenemend aantal Palestijnse burgers in Israël, alsook leden van de Palestijnse bevolking in haar geheel, zullen radicaliseren. Israëls "gematigde" vrienden onder de Arabische leiders zouden wel eens kunnen verdwijnen. Israël zou ook met Islamisten te maken kunnen krijgen niet alleen in de Palestijnse regering maar zelfs bij de Jordaanse en Egyptische grenzen (...)"*⁴⁴

De politieke boycot van Hamas is uitgelopen op een volledige mislukking waardoor zowel de geloofwaardigheid van het vredesproces als die van het Kwartet zelf grote schade heeft opgelopen. Pleitbezorgers van de boycot van Hamas blokkeren daarmee elk vooruitzicht op vrede. *"De veronderstelling van de Israëlische regeringsleiders en onze eigen regering dat het mogelijk is Hamas van de vredesbesprekingen uit te sluiten en dat deze besprekingen vervolgens tot een goed resultaat zullen leiden, is een waanidee"*⁴⁵.

Op het niveau van de civiele samenleving hebben enkele vooraanstaande leden van Hamas ondertussen een initiatief genomen dat zich richt op contacten met de civiele samenleving in het Westen. Het HOW, House of Wisdom, streeft uitwisseling tussen Hamas leden en vertegenwoordigers van het Westen na. HOW wil een brug tussen Hamas en het Westen vormen⁴⁶.

⁴⁰ Ibid, pag. 20.

⁴¹ Graham E. Fuller, *Hamas Comes to Power: Breakthrough or Setback?* Strategic Insights, Volume V, Issue 2, Center for Contemporary Conflict, February 2006.

⁴² Nathan J. Brown, *The Road Out of Gaza*, Carnegie Endowment for International Peace Policy Outlook, February 2008.

⁴³ Hamas-functionaris Usamah Hamadan zwaar bekritiseerd door Fathi Yakan, de leider van Jamaat Islamiyah in Libanon, april 2007.

⁴⁴ Alastair Crooke, *Our second biggest mistake in the Middle East*, London Review of Books, 28 June 2007

⁴⁵ Bernard Gwertzman, *Siegmans: No Peace Possible Between Israël and Palestinians without Hamas*, Council on Foreign Affairs, March 7, 2008.

⁴⁶ In an interview in the International Herald Tribune, mr. Musameh, PLC member for Hamas rejects the rocket attacks, claims that the support of Iran is against the will of Hamas and presents HOW as a bridge to the West. Confronted with this interview he did not deny this but underlined this position.

4. De rol van de VS

Onder de titel *The Gaza Bombshell* publiceerde het Amerikaanse Vanity Fair⁴⁷ recent een analyse van de wijze waarop de Amerikaanse Regering betrokken lijkt te zijn bij het geweld tussen Fatah en Hamas. Vanity Fair baseert zich onder meer op informatie van David Wurmser, een neoconservatief die ontslag nam als Midden-Oosten adviseur van vice-president Cheney uit protest tegen Amerika's "betrokkenheid bij een smerige oorlog in een poging een [door Abbas geleid] corrupt dictatorschap de overwinning te bezorgen".

Het artikel schetst een beeld van een Amerikaanse regering die, overrompeld door de verkiezingswinst van Hamas, president Abbas onder druk zet de nieuw gekozen regering zo spoedig mogelijk te ontbinden. President Abbas wordt door de V.S. aangemoedigd zijn team te versterken met Muhammed Dahlan die als Palestijnse nationale veiligheidsadviseur, samen met luitenant-generaal Dayton, die is benoemd tot de Amerikaanse veiligheidscoördinator voor de Palestijnen, een hoofdrol zal spelen. Het doel is duidelijk: "Doe alles wat nodig is. We moeten in een positie geraken zodat Fatah Hamas in militair opzicht kan verslaan".

In april 2007 keurt het Amerikaanse congres voor 59 miljoen dollar steun goed bedoeld om "de terroristische infrastructuur" te ontmantelen en de rechtsorde in Gaza en op de West Bank te herstellen. Parallel aan deze openlijke steun is er sprake van een geheim actieplan⁴⁸ waarvan de authenticiteit volgens Vanity Fair is bevestigd. Het plan voorziet onder meer in de versterking van het niveau en de capaciteit van 15.000 man Fatah getrouw veiligheidspersoneel, de training van 4.700 nieuwe manschappen in Jordanië en Egypte, de aankoop van wapens en de betaling van salarissen van veiligheidstroepen. Het actieplan heeft de instemming van Saoedi-Arabië, Egypte, Jordanië en de Arabische Emiraten. Luitenant-generaal Dayton bevestigt de aankomst van de eerste 500 nieuwe troepen voor het Midden-Oosten-subcommissie van het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden⁴⁹. Haaretz

bericht op 7 juni 2007 over de grootste Egyptische wapenleverantie ooit aan Fatah, waaronder tientallen gepantserde voertuigen, honderden raketten, duizenden handgranaten en miljoenen stuks munitie.⁵⁰ Enkele dagen later begint de 'coup' van Hamas, dat zich op zijn beurt door Iran had laten trainen en bewapenen. Wurmser stelt dat de coup in Gaza geen intentie was van Hamas maar een pre-emptieve actie om een door de Amerikaanse regering ondersteunde coup van Fatah te voorkomen.

Deze reconstructie van de Amerikaanse betrokkenheid bij het intra-Palestijnse geweld bevat enkele verontrustende elementen. Niet alleen lijkt hieruit naar voren te komen dat de Amerikaanse regering van meet af aan de uitslag van de Palestijnse verkiezingen niet accepteert, de VS zijn ook actief betrokken bij pogingen om Hamas van het politieke toneel te laten verdwijnen en, door het geheime actieplan ook bij de bloedige strijd tussen Fatah en Hamas. Op zich is een dergelijke manier van opereren in het Midden-Oosten alles behalve uniek; Iran is op een vergelijkbare wijze betrokken bij Hamas. Het is echter verontrustend te moeten constateren dat de VS, als pleitbezorger van democratisering en lid van het kwartete, in deze op een vergelijkbare manier opereert als Iran. Tegen deze achtergrond is de coup van Hamas mede een reactie op een door de VS aangemoedigde en ondersteunde ondermijning van het Mekka Akkoord en een greep naar de macht door krachten binnen Fatah rond Dahlan⁵¹. De coup was noch gepland noch gewenst: "(...) er is alle reden om aan te nemen dat Hamas probeerde zijn onderhandelingspositie te verbeteren in aanloop naar nieuwe onderhandelingen met Abbas en preventieve actie wilde ondernemen tegen een zich versterkende Fatah. Maar doordat Hamas zijn hand heeft overspeeld en uiteindelijk de controle over Gaza kreeg, heeft het een veel zwaardere last op zich geladen."⁵²

⁴⁷ David Rose, *The Gaza Bombshell*, Vanity Fair, April 2008.

⁴⁸ http://www.vanityfair.com/politics/features/2008/04/gaza_documents200804.

⁴⁹ Hearing before the subcommittee on the Middle East and South Asia of the Committee on Foreign Affairs, House of Representatives, May 23, 2007, serial no. 110-70, pag. 11.

⁵⁰ Amos Harel and Avi Issacharoff, *Fatah to Israël: Let us get arms to fight Hamas*, June 7, 2007.

⁵¹ Zie ook: *After Gaza*, Middle East Report No. 68, International Crisis Group, 2 August 2007.

⁵² *Ibid*, pag. 14.

5. Toekomstscenario's

Hierboven is geschetst hoe het beleid tot op heden om Hamas buiten onderhandelingen te houden en te boycotten geen succes heeft gehad maar desastreus is geweest. Hierna worden drie mogelijke scenario's geschetst waarbij de uitsluiting van Hamas wordt voortgezet:

- A. Het West Bank First-scenario;
- B. Het Meer Geweld in Gaza-scenario;
- C. Het Geen vredesproces-scenario.

Het West Bank First- scenario

Het West Bank First scenario is het dominante scenario sinds de coup van Hamas medio 2006. *"In een blijk van steun aan de president van de PA en de nieuwe regering, hebben Israël en andere belangrijke actoren in de donorgemeenschap, hoofdzakelijk de VS en de EU, een aantal beleidsmaatregelen getroffen gericht op de asymmetrische beïnvloeding van de economische omstandigheden in de recentelijk politiek verdeelde Palestijnse gebieden in een poging om de politieke richting van hun respectieve bevolkingen te beïnvloeden."*⁵³ De boycot van de Hamas-regering, de voortzetting van de isolatie toen er een Palestijnse eenheidsregering tot stand gekomen was, en de omarming van president Abbas als bondgenoot zijn kenmerkend voor het beleid van EU en VS. De crisis in de Gaza en de nieuwe realiteit die daaruit volgt, vormt volgens sommige analisten een mogelijkheid "om de gruwelijkheden van Gaza te laten contrasteren met een nieuwe realiteit op de West Bank die als voorbeeld en brandpunt voor positieve Palestijnse energie zou kunnen dienen."⁵⁴

Volgens de aanname van het West Bank First-scenario groeit de steun voor de PA en president Abbas evenredig met de verbetering van de levensomstandigheden op de West Bank en daalt de steun voor Hamas evenredig met de verslechtering van de humanitaire omstandigheden en de veiligheid in Gaza. In dit scenario is er sprake van voortdurende isolatie van Hamas. De interne machtsstrijd binnen de Palestijnse maatschappij tussen Hamas en Fatah wordt hiermee aangewakkerd en politici van Fatah

die niet bereid zijn tot machtsdeling worden hiermee voor hun houding beloond.

Het West Bank Scenario is echter onhaalbaar en wel om de volgende redenen:

- Het West Bank Scenario is gebaseerd op de gedachte dat President Abbas het zich kan veroorloven zijn positie op de West Bank te versterken op kosten van de Gaza. Dat is niet alleen moreel onacceptabel maar ook politiek onmogelijk. Het accepteren van steun voor de West Bank met uitsluiting van Gaza ondermijnt onherroepelijk de positie van President Abbas als symbool van de Palestijnse staat⁵⁵.
- Het West Bank First-Scenario is sterk afhankelijk van de daadkracht van Fatah. Echter, "in tegenstelling tot Hamas bestaat Fatah niet langer als ideologie of als een organisatorisch gezien samenhangende beweging. Achter de merknaam gaat een reeks van zijtakken, feodale leengoederen en persoonlijke belangen schuil."⁵⁶
- Het West Bank First-scenario vereist toename van de veiligheid van de Palestijnse bevolking. Hoewel de regering Fayad op dat punt vorderingen heeft gemaakt in Nablus en bezig is deze aanpak uit te breiden naar Jenin, doorkruist de 'veiligheidspolitiek' van het Israëlische leger ieder op dit gebied gewonnen respect.
- De waarschijnlijkheid van voortdurende politieke instabiliteit en nieuwe confrontaties beperken de mogelijkheden van economisch herstel die juist van vitaal belang zijn in het West Bank First-scenario⁵⁷.
- Een kritische voorwaarde voor economisch herstel van de West Bank is een substantiële versoepeling van de Israëlische beperkingen op de vrijheid van beweging- en handelverkeer binnen de

⁵³ Dr. Mohammed Samhuri, *The West Bank First strategy: a political-economy critical assessment*, Working paper 2, Brandeis University, Crown Center for Middle East Studies, Waltham, October 2007.

⁵⁴ Gershon Baskin, *The Fall of Gaza and the rise of Palestine*, Arabic Media Internet Network, 15 June 2007.

⁵⁵ Robert Malley and Aaron Miller, *West Bank First: It won't work*, Washington Post, 19 July 2007.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Dr. Mohammed Samhuri, *The West Bank First strategy: a political-economy critical assessment*, Working paper 2, Brandeis University, Crown Center for Middle East Studies, p. 13.

West Bank en over de grens. Gegeven de fragmentatie van de West Bank is economische vooruitgang onmogelijk.⁵⁸

- Het West Bank First-scenario leidt bijna onvermijdelijk tot geweld. Hamas zal een onwaarschijnlijk succes van het West Bank First-scenario saboteren. Bij het uitblijven van snelle verbetering van de levensomstandigheden zal de bevolking op de West Bank geen steun meer verlenen aan de West Bank First-benadering en bereid zijn meer steun te geven aan andere, meer gewelddadige benaderingen.

De West Bank First-strategie die nauw verbonden is aan de isolatiepolitiek van Hamas is om deze redenen politiek en economisch weinig realistisch en gedoemd te mislukken, voor zover deze benadering al niet politiek failliet is.

Meer geweld in Gaza-scenario

In het tweede scenario is er sprake van meer geweld, dat in feite realiteit geworden is sinds de escalatie van december 2008. Hamas in Gaza blijft in de ogen van Israël een veiligheidsrisico dat geneutraliseerd moet worden. Het gaat daarbij niet enkel alleen om de raketbeschietingen vanuit Gaza maar ook om de voortdurende versterking van het militair vermogen van Hamas door smokkel en lokale productie van wapens. Van Israël kan niet verwacht worden dat het meer raketaanvallen vanuit Gaza verdraagt. Van Hamas kan niet verwacht worden dat het passief blijft terwijl Hamas politiek geïsoleerd en Gaza economisch verstikt wordt.

In het Meer geweld in Gaza-scenario blijft de militaire druk van Israël op Gaza hoog en het Israëlische leger zal militaire operaties in Gaza ondernemen variërend van het neutraliseren van het militair vermogen ofwel in Israëlische termen het uitschakelen van de terroristische infrastructuur, tot en met het elimineren van het Hamas-leiderschap. Een meer robuuste militaire operatie door Israël zou zich kunnen richten op het realiseren van bufferzones met het doel smokkelroutes voor wapens onder controle te krijgen. Eerder heeft Israël al bufferzones gecreëerd langs de grens tussen Gaza en Israël.

Het valt te verwachten dat Hamas in dit scenario zijn raketbeschietingen, waarvan de reikwijdte en de precisie toenemen, zal voortzetten en bij een

militaire grondoperatie zijn toevlucht zal zoeken in een stadsguerrilla.

Het is echter bijzonder twijfelachtig of een dergelijk scenario op de middellange termijn is vol te houden:

- Een grootschalige Israëlische militaire operatie in Gaza maakt een herbezetting door Israëlische troepen van Gaza noodzakelijk. In een dergelijk grondoperatie zullen veel slachtoffers⁵⁹ vallen. Dat kan niet in het belang van Israël zijn en daarvoor bestaat binnen Israël ook geen politiek en maatschappelijk draagvlak.
- Bovendien wordt Israël bij een grootschalige militaire operatie gedwongen zijn verantwoordelijkheid voor de 1,5 miljoen Palestijnen opnieuw op zich te nemen waarmee, in Israëlisch perspectief bezien, de voordelen van de disengagement politiek ten aanzien van Gaza verloren gaan. Het perspectief van een Israëlisch bestuur over Israël en bezette gebieden dat de controle moet houden over een in meerderheid Palestijnse bevolking, dat ook door de huidige Israëlische regering als een nachtmerrie wordt gezien, komt dan akelig dichtbij. Op korte termijn bestaat er bovendien geen enkel uitzicht op een realistische exit-strategie.
- Bij een volledige uitschakeling van Hamas zal in Gaza een volledig vacuüm ontstaan: *"Indien het beleid gericht is op de vernietiging van Hamas als levensvatbare politieke kracht, vraag je om de opkomst van krijgsheren. Zonder Hamas wordt Gaza een niemandsland"*⁶⁰. Al tijdens de machtsstrijd tussen Hamas en Fatah in Gaza in 2006 bleek dat sommige clans en krijgsheren contact zoeken met Al-Qaida.
- Voortdurend geweld leidt niet tot afname maar tot consolidatie en versterking van de steun voor Hamas niet alleen onder de Palestijnse bevolking in Gaza maar ook op de West Bank en onder de publieke opinie in diverse Arabische landen. Tegelijkertijd zullen een grootschalig militair optreden en de daarmee onvermijdelijke

⁵⁸ *Movement and Access Restrictions in the West Bank: Uncertainty and Inefficiency in the Palestinian Economy*, World Bank, May 9, 2007.

⁵⁹ ICG verwijst in zijn rapport *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas* naar uitspraken van een representant van het IDF die rekening houdt met 5.000 slachtoffers bij het realiseren van een bufferzone van 3 km.

⁶⁰ *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, Crisis Group Middle East Report No. 73, International Crisis Group, 19 March 2008.

burgerslachtoffers de legitimiteit van President Abbas verder ondergraven.

- Het is bovendien twijfelachtig of er conventionele militaire opties voorhanden zijn om de wapenproductie in en wapensmokkel naar Gaza effectief te beëindigen en een definitief einde te maken aan de raketbeschietingen. Een escalatie van de raketbeschietingen vanuit Gaza is waarschijnlijk. Tot nog heeft hard militair optreden van Israël tegen raketbeschietingen geleid tot niet meer dan een tijdelijke en gedeeltelijke vermindering van het aantal afgeschoten raketten.
- Uiteindelijk is een scenario van meer geweld in Gaza ook moreel onhoudbaar. Het Israëlische leger blijkt niet in staat te zijn in Gaza op te treden zonder burgerslachtoffers te maken en het humanitair oorlogsrecht te schenden, terwijl Israëlische burgerslachtoffers door raketbeschietingen er niet mee kunnen worden voorkomen.
- Het risico dat door de voortdurende humanitaire crisis in de Gaza de politieke steun voor Israël in de Europese landen en binnen de EU verder erodeert is groot.⁶¹

Meer geweld in Gaza is, met andere woorden, op de langere termijn politiek niet realistisch. Ook in dit scenario blijft de politieke boycot van Hamas in stand, zonder resultaten op te leveren. Met het accepteren van een door de Egyptische regering voorgestelde wapenstilstand rond Gaza tussen Hamas en het Israëlische leger (juni 2008) lijkt ook de Israëlische regering dit scenario, althans voorlopig, als ongewenst of onrealistisch te beschouwen.

Einde vredesproces

Een vrij radicaal scenario dat na de machtsovername door Hamas in Gaza naar voren kwam, is het Einde vredesproces-scenario. De logica van dit scenario is dat het Israëlisch-Palestijns conflict eenvoudigweg niet op te lossen is. Hamas is een vijand waarmee geen vergelijk mogelijk is. Met de machtsovername door Hamas *"is de Palestijnse politiek ontegenzeggelijk teruggekeerd naar het tijdperk van vóór 1993; het Westerse en VS-beleid moeten dit navolgen. Dit houdt in dat de Palestijnen van het Westen geen*

*hulp en diplomatieke steun hoeven te verwachten voordat hun leiders hun beleid veranderen"*⁶².

In dit scenario zouden de VS en zijn bondgenoten Israël ongeconditioneerd moeten steunen met het oog op westerse belangen en waarden die onder invloed van Hamas en de steun die de beweging ontvangt van Iran en Syrië meer dan ooit gevaar lopen. Het Israëlisch – Palestijnse conflict staat in dit scenario in het teken van *"de derde grote strijd tegen het totalitarisme in de menselijke herinnering. Net als met de strijd tegen het fascisme en het communisme kan dit conflict uitsluitend worden gewonnen door een mobilisatie van alle middelen en vastberadenheid die het Westen kan opbrengen."*⁶³

Een dergelijke benadering heeft zeker steun onder een deel van Israëlische samenleving en het politieke establishment. Voor een groot deel van de Israëlische bevolking is er simpelweg geen "partner voor vrede" aan de Palestijnse kant, Abbas en de PA niet omdat zij feitelijk te weinig macht hebben en niet kunnen leveren wat zij beloven, en Hamas niet omdat het op geen enkele wijze bereid is om over vrede te praten. Dit past bij het groeiende idee onder een deel van de Israëlische bevolking dat er geen mogelijkheden meer bestaan voor een twee-staten-oplossing. Ook binnen Hamas bestaat er principiële weerstand tegen de twee-staten-oplossing, zij het om geheel andere redenen. (zie paragraaf 1.3)

Onder de internationale gemeenschap is echter de steun voor deze confrontatiepolitiek te gering en bovendien tanende, mede als gevolg van het Amerikaanse echec in Irak. Niet alleen de Europese Unie en de meeste Arabische staten, maar ook de VS zetten nu in op een twee-staten-oplossing. De huidige Amerikaanse president George W. Bush is zelfs de eerste die onomwonden over het Palestijnse recht op een eigen staat naast Israël heeft gesproken. Op lange termijn zijn mogelijk andere oplossingsmodellen dan een twee-staten-oplossing denkbaar, maar op korte termijn lijkt er geen enkel realistisch scenario voor een ander model voorhanden te zijn.

Bij het ontbreken van een verzoening en machtsdeling tussen Hamas en Fatah blijft er momenteel echter weinig anders over dan een wapenstilstand rond Gaza en een soort, uiteindelijk tamelijk kansloze, vredesonderhandelingen tussen

⁶¹ Reuters. *EU resolution lambastes Israël over Gaza Strip isolation policy*, Haaretz, 22 februari 2008.

⁶² Barry Rubin, *Hamastan*, website Global Research in International Affairs, 18 June 2007.

⁶³ Ibid.

Israël en de PA op de West Bank. Een dergelijke wapenstilstand is onder bemiddeling van de Egyptische regering tussen Hamas en Israël overeengekomen. Zeker uit moreel oogpunt valt dan een wapenstilstand nog altijd te verkiezen boven het voortzetten van geweld. In de periode 2005-2006 heeft Hamas zich aan een eenzijdige

wapenstilstand gehouden. Bovendien blijft een wapenstilstand zonder politieke oplossing in hoge mate afhankelijk van de goodwill van een van de partijen. Een onderhandelde wapenstilstand biedt ook de mogelijkheid voor enige vorm van internationale betrokkenheid om de veiligheid wederzijds te waarborgen.

6. Palestijnse machtsdeling en doorstart van het vredesproces als alternatief

De bovengeschetste scenario's bieden geen uitzicht op een duurzame en rechtvaardige oplossing van het Palestijns – Israëlijs conflict. De scenario's hebben één gemeenschappelijke eigenschap: het niet erkennen van Hamas als gesprekspartner. De boycot van Hamas heeft, zoals uiteengezet in dit rapport, een politieke oplossing van het conflict geen stap dichterbij gebracht. Integendeel. De boycot heeft Hamas versterkt en de legitimiteit van de Palestijnse Autoriteit ondergraven.

De politieke inzet van de internationale gemeenschap, in het bijzonder ook de EU, is steeds gericht geweest op de ondersteuning van de Palestijnse Autoriteit en de opbouw van een levensvatbare Palestijnse staat met functionerende instituties als noodzakelijke voorwaarden voor het realiseren van een tweestatenoplossing. Deze politieke strategie is nog steeds valide maar staat op gespannen voet met de politieke inzet van het Kwartet die de facto niet bestaat uit het beïnvloeden maar uit het elimineren van Hamas. Een rapport van het Britse House of Lords constateert: *"De werkelijke verdeeldheid van het EU-beleid ligt echter niet zozeer in de verwoording van gezamenlijk overeengekomen standpunten, als wel in de duidelijke discrepantie tussen het diplomatieke niveau en de initiatieven ter plaatse en de aanwezigheid van de EU en de uiteenlopende EU-regeringen."*⁶⁴

De politieke fixatie van het Kwartet op de drie voorwaarden en de daaruit voorspelbare voortvloeiende boycot van Hamas blokkeert elk vredesproces dat een duurzame en rechtvaardige oplossing van het Israëlijs – Palestijns conflict beoogt. Zonder Hamas is geen duurzame politieke oplossing denkbaar. Noch de Palestijnse nationale aspiraties noch de gerechtvaardigde veiligheidsbelangen van Israël worden op de lange termijn met de uitsluiting van Hamas gerealiseerd.

De drie door het Kwartet aan Hamas opgelegde voorwaarden hebben het karakter gekregen van een ideologische mantra. Hoe langer deze mantra

gereciteerd wordt, des te moeilijker is deze te doorbreken en zijn de effecten te herstellen. Politici die het taboe op erkenning van Hamas als gesprekspartner in stand houden moeten niet beoordeeld worden op de consistentie maar op de gevolgen van hun politiek. Dat geldt in het bijzonder voor die politici, waaronder ook Ministers van Buitenlandse Zaken binnen de EU, die menen dat de boycot van Hamas een bijdrage aan het Midden- Oostenvredesproces levert of in het belang van Israël is.

Een groeiend aantal analisten en politici pleit voor het engageren van Hamas in een politiek proces dat uiteindelijk moet leiden tot vrede. Veelzeggend is dat zich hieronder significante personen bevinden uit de kringen van het leger en de veiligheidsdienst waaronder niet de minsten: de voormalige Israëlijsche National Security Advisor Gioa Eiland, de voormalige IDF *chief of staff* en huidige minister van Transport en voormalige minister van Defensie Shaul Mofaz en het voormalige hoofd van de Mossad Efraim Halevy. Halevy stelt:

"Hamas heeft, helaas, aangetoond dat ze binnen de Palestijnse samenleving als politieke kracht geloofwaardiger en effectiever zijn dan Fatah, de door Yasser Arafat [de voormalige president van de Palestijnse Autoriteit] opgerichte beweging, die nu meer dan ooit in diskrediet is geraakt als een zwakke, uiterst corrupte en politiek vleugellamme organisatie. [Hamas heeft] in de afgelopen jaren met zeer veel tegenslag drie "wapenfeiten" gerealiseerd. In 2006 kwamen ze als winnaar uit de bus bij de algemene verkiezingen voor de Palestijnse Wetgevende Raad, in 2007 wisten ze een poging van Fatah om de controle over Gaza te krijgen, te verijdelen en in januari 2008 braken ze uit de belegering door Israël. In elk van deze gevallen wisten ze de andere spelers in de regio alsmede de VS in strategisch opzicht te verrassen en in elk van deze gevallen was geen van de door de VS en Israël beraamde strategische tegenmaatregelen doeltreffend. (...) Het is logisch om aan een mogelijke initiële overeenstemming – met Hamas, maar niet alleen met Hamas - te werken in een fase waarin ze nog steeds om overeenstemming vragen. Geen enkele partij heeft

⁶⁴ EU and the Middle East Peace Process, EU Committee, 26th Report of Session 2006-7, Vol I, House of Lords, UK, p. 31.

baat bij een opleving van het conflict waardoor Israël met geweld de Gazastrook opnieuw binnen zou vallen om een einde te maken aan de tot mislukking gedoemde eenzijdige terugtrekking van 2005⁶⁵”.

Ook Israëlische intellectuelen waaronder de auteurs Amos Oz, A. B. Yehoshua, David Grossman, Meir Shalev, Judith Katzir, Eli Amir, Savyon Liebrecht, Yehoshua Sobol en Dorit Rabinya riepen de Israëlische regering op: *“Israël heeft in het verleden met zijn grootste vijanden onderhandeld (...) De juiste aanpak nu is het voeren van onderhandelingen met Hamas om een algemeen staakt-het-vuren te bereiken om verder lijden aan beide zijden te voorkomen. (...) We geloven dat Israël een kans heeft om het vredesproces te bevorderen...”⁶⁶*

Ook binnen de EU klinken er stemmen die pleiten voor een engagement met Hamas: *“Wanneer geen dialoog met de Palestijnen, die Gaza besturen, wordt aangegaan, zal maar moeizaam voortgang met het vredesproces worden geboekt”⁶⁷* stelde de vroegere Italiaanse minister van Buitenlandse Zaken Massimo D'Alema.

Een engagement van Hamas veronderstelt verzoening tussen Hamas en Fatah en een zekere mate van machtsdeling. Het heeft immers weinig zin alleen met Hamas te spreken over een vredesregeling. Een West Bank First-benadering moet niet vervangen worden door een Gaza Only-benadering. Arabische landen en mogelijk ook Turkije zullen een sleutelrol moeten vervullen in een verzoeningspoging tussen Hamas en Fatah. Van cruciaal belang daarbij is dat een overeenkomst tussen Hamas en Fatah voorziet in machtsdeling en hervorming binnen zowel de politieke instituties als het veiligheidsapparaat alsook in een mandaat voor president Abbas om met Israël te onderhandelen. Het Mekka Akkoord voorzag niet in machtsdeling en was daarom op voorhand niet duurzaam.

Verzoening tussen Hamas enerzijds en Fatah en president Abbas anderszijds zal naar mate de tijd

verstrikt steeds moeilijker zijn te realiseren. President Abbas meent ten onrechte dat naar mate de tijd verstrijkt de West Bank First-benadering zijn positie verder zal versterken. Hamas meent dat zijn positie naar mate de tijd verstrijkt juist door de West Bank First-benadering zal versterken. In elk geval zal het voor Hamas steeds moeilijker worden zijn machtspositie te delen met Fatah. Zolang de VS, de Europese Unie, Rusland en/of de VN vast blijven houden aan hun West Bank First-benadering is er noch voor Fatah noch voor Hamas veel reden voor een spoedige politieke verzoening. Het is daarom van belang dat de internationale gemeenschap ondubbelzinnig pleit voor verzoening. Dat impliceert tevens dat het taboe op politieke dialoog met Hamas doorbroken moet worden.

Alleen dan kan er een proces op gang komen waarin door vertrouwenwekkende maatregelen een politiek klimaat gecreëerd wordt waarbinnen een kansrijk vredesproces mogelijk is. Tot deze vertrouwenwekkende maatregelen behoren ten minste:

- Het bereiken van overeenstemming over en internationale monitoring van stopzetting van vijandelijkheden en een staakt-het-vuren tussen de PA waarvan Hamas onderdeel uitmaakt en Israël;
- Het onder internationaal toezicht openen van de grensovergangen van Gaza;
- Uitwisseling van gevangenen.

Uiteraard veronderstelt dit tevens dat Israël bereid is zijn Roadmap-verplichtingen na te leven, hetgeen tot op heden niet het geval is.

Een proces van onderhandelingen tussen Israël en Palestijnen zonder Hamas, zoals eind 2007 gestart met de conferentie van Annapolis in de Verenigde Staten, is een politieke fictie. Het is niet waarschijnlijk dat de huidige Amerikaanse regering bereid is zijn politiek ten aanzien van Hamas te wijzigen of over voldoende politieke geloofwaardigheid in het Midden-Oosten beschikt om een koerswending af te dwingen. De EU heeft daarom een sleutelrol te vervullen bij het doorbreken van het taboe op de erkenning van Hamas als gesprekspartner in een politiek proces richting duurzame vrede en veiligheid in het Midden-Oosten. Dat veronderstelt een politiek debat. Over de desastreuze effecten van de huidige politieke isolatie van Hamas en blokkade van Gaza en over de wijze waarop een politiek engagement van Hamas kan worden gerealiseerd.

⁶⁵ Laura Rozen, *Israel's Mossad out of the shadows*, Mother Jones Smart, Fearless Journalism, San Francisco, February 19, 2008.

⁶⁶ Shiri Lev Ari, Mazal Mualem, *Authors call for truce with Hamas*, 24 September 2007.

⁶⁷ Lisa Palmieri-Billig, "Italian FM: Negotiate with Hamas" *Jerusalem Post* March 4, 2008.
<http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost/JPArticle/ShowFull&cid=1204546390877>

7. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

De systematische uitsluiting van Hamas en de na de verkiezingen van 2006 tot stand gekomen Palestijnse regering door Israël, het Kwartet en in zekere zin ook door de Palestijnse Autoriteit zelf, heeft niet geleid tot een reële kans op een vredesovereenkomst noch tot een verzwakking van de positie van Hamas. De uitsluiting en boycot hebben uiteindelijk een desastreus effect gehad, niet alleen op de humanitaire omstandigheden in Gaza, maar ook de kans op een vredesproces en machtsdeling en stabiliteit binnen de Palestijnse samenleving. Ook op een toch al zeer moeizaam proces van politieke hervormingen in het Midden-Oosten heeft de uitsluiting van Hamas een negatief gevolg. Uit de uitwerking van drie mogelijke scenario's blijkt dat ook in de toekomst een politiek proces en een groeiende stabiliteit zonder een participatie van Hamas zeer onwaarschijnlijk is. De beëindiging van het staakt-het-vuren en de hernieuwde escalatie van het conflict tussen Hamas en Israël in december 2008 en januari 2009 tonen aan dat de politiek van isolatie en *containment* van Hamas in Gaza gefaald heeft.

Als geconcludeerd wordt dat een vredesproces *zonder* Hamas uiteindelijk niet mogelijk zal zijn, komt de vraag op of een vredesproces *met* Hamas wel denkbaar is. Het is evident dat een dergelijk proces alles behalve gemakkelijk zal zijn. De geschiedenis van Hamas toont aan dat de beweging het gebruik van geweld, ook tegen burgers, als een legitiem middel beschouwt in de strijd tegen Israël. Toch is niet uit te sluiten dat een politieke dialoog met Hamas mogelijk is. De beweging toont immers naast elkaar steeds een ideologisch en een politiek-pragmatisch karakter. Wie slechts oog heeft voor de ideologische kant van Hamas zal steeds bevestigd worden in het beeld dat een vergelijk met Hamas onmogelijk is, maar negeert daarmee de openingen die de politiek-pragmatische kant van Hamas biedt. Hoewel de ideologische lijn in de gewelddadige fase van het conflict sinds december 2008 de overhand krijgt heeft de ideologie geen antwoord op de reële politieke dilemma's waarmee Hamas zich geconfronteerd ziet als het de macht probeert te houden in de Palestijnse gebieden.

Het beleid van het Kwartet zou er op gericht moeten zijn de politiek-pragmatische lijn aan te spreken en niet de ideologische lijn. Dat is sinds de

verkiezingen van 2006 niet gebeurd: door het onverkort vasthouden aan de *voorwaarden* van erkenning van Israël en afzweren van het geweld in plaats van deze als *resultaten* van een gesprek te beschouwen, door de boycot van de door Hamas geleide regering en de regering van nationale eenheid, en door het beleg van Gaza, is Hamas alleen maar verder in de ideologische benadering gestimuleerd. In wezen is het Kwartet, inclusief de Europese Unie en daarmee ook de Nederlandse regering, zelf een *spoiler* geworden in het politieke proces in het Midden-Oosten. Het mag duidelijk zijn dat een deel van de leiding en aanhang van Hamas er geen probleem in ziet om vooral de ideologische kant te benadrukken. De negatieve evaluatie van het optreden van het Kwartet en de constatering dat het nog onduidelijk is of van de nieuwe Amerikaanse regering veel nieuw initiatief te verwachten valt, brengen IKV en Pax Christi er toe te pleiten voor een eigen door de Europese Unie te volgen lijn, waarin de nadruk niet langer ligt op isolatie van Hamas maar op de bevordering van dialoog en machtsdeling tussen de verschillende Palestijnse politieke stromingen, inclusief Hamas. De Europese Unie mag bij pogingen om tot onderlinge verzoening en machtsdeling te komen niet als *spoiler* optreden.

Een proces van onderhandelingen met Hamas buiten de Palestijnse Autoriteit en Fatah om is evenmin wenselijk. Daarmee wordt een ander substantieel deel van de Palestijnse samenleving buitengesloten en de verdeeldheid van de Palestijnse samenleving verder gestimuleerd. Bovendien zou daarmee hetgeen wel bereikt is in afgelopen jaren, waaronder de acceptatie van het principe van een tweestaten-oplossing verloren gaan. Het is daarom van belang dat een proces van interne Palestijnse machtsdeling tussen Fatah en Hamas gestimuleerd wordt.

Aanbevelingen

IKV en Pax Christi beperken zich in deze tot aanbevelingen aan de Nederlandse en Europese politiek.

IKV en Pax Christi pleiten voor een nieuw beleid van de Europese Unie en vraagt de Nederlandse regering daartoe haar invloed binnen Europa aan te wenden. De Europese Unie dient daarin zich niet te laten verlammen door de ineffectiviteit van het Kwartet, of te wachten tot een nieuw initiatief uit de VS, maar daarin leiderschap te tonen.

IKV en Pax Christi achten het wenselijk dat de Europese Unie:

1. Zijn strategie van isolement vervangt door een strategie van beïnvloeding van Hamas, gericht op versterking van de politiek-pragmatische stroming binnen de organisatie.
2. Concrete stappen zet naar kritische dialoog met Hamas over het afzweren van geweld en daarbij in het vooruitzicht stelt Hamas van de lijst terroristische organisaties te verwijderen.
3. Zijn *voorwaarden vooraf* voor een dialoog met Hamas gaat hanteren als

doelstellingen van een dialoog- en onderhandelingsproces .

4. Israël stimuleert om hetzelfde te doen.
5. De interne Palestijnse dialoog tussen Hamas en de Palestijnse Autoriteit over machtsdeling stimuleert en daarbij hervatting van de financiële relaties met een herstelde eenheidsregering in de Gazastrook in het vooruitzicht stelt.
6. Arabische landen en Turkije die bereid en in staat zijn te bemiddelen tussen de Palestijnse Autoriteit en Hamas ondersteunt en waar mogelijk faciliteert.
7. Pogingen van anderen om tot een kritische dialoog te komen met Hamas te ondersteunt en stimuleert.
8. En voorts al het mogelijke onderneemt om tot een onmiddellijk staakt-het-vuren tussen Israël en Hamas te komen en de humanitaire situatie in de Palestijnse gebieden, en met name in Gaza, te verbeteren ondermeer door de grensovergangen te openen en onder internationaal toezicht te stellen.

Pax Christi Nederland en Interkerkelijk Vredesberaad IKV
6 januari 2009